

SZAKDOLGOZAT

Dávid Gréta

2023.

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Georgikon Campus
Vidékfejlesztési agrármérnök alapképzési szak**

**TOKAJ-HEGYALJA FEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA AZ
ÖRÖKSÉGTURIZMUS TEKINTETÉBEN**

Belső konzulens: Dr. Lukács Gábor
egyetemi docens

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet,
Agrárgazdaságtani és Agrárpolitikai Tanszék

Készítette: Dávid Gréta

**Készthely
2023.**

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Dávid Greta
A Hallgató Neptun kódja: T12QDJ
A dolgozat címe: Takaj- Hegyalja fejlesztési koncepciója az
2023. önkormányzati tevékenységben
A megjelenés éve:
A konzulens intézetének neve: Agrár- és Élettudományi Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Agár-gazdaságtani és Agrárpolitikai Intézet

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Szolnoki 2023 év november hó 12. nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

David Gyöngy (név) (hallgató Neptun azonosítója: T12QD3)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót³ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre
javaslom / nem javaslom⁴.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem⁵

Kelt: Január 2023 év november hó 12 nap

belső konzulens

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés	7
2.	Irodalmi áttekintés	8
2.1.	Tokaj-Hegyalja történelme és ökológiai adottságai	8
2.2.	Bor és egészség.....	10
2.3.	Borvidék szőlői és borai	12
2.4.	UNESCO világörökség.....	15
2.5.	Örökségturizmus alappillérei.....	16
2.6.	Bormérleg	18
2.7.	Örökségturizmus fejlesztése	19
2.8.	Fejlesztések.....	19
2.9.	Magyar borok eredetmintázati térképe	23
2.10.	Kulturális örökségre alapozott termékfejlesztés	24
2.11.	Hungarikum	26
3.	Saját vizsgálat	27
3.1.	Anyag és módszer.....	27
3.3.	Turisztikai desztináció marketingje	30
3.4.	TDMSZ – turisztikai desztináció menedzsment szervezetek	31
3.5.	Kereskedelmi vendéglátóhelyek forgalma	34
4.	Következtetések, javaslatok.....	40
5.	Összegzés	42
6.	Irodalmi jegyzék.....	43
7.	Táblázatok és ábrák jegyzéke	45

„Felhajtottam egy pohárral írás közben, és egyszerre az édes nyugalom tündére kezdett velem játszodozni. Mily boldog lehet ez a vidék, ahol ily mézédés források törnek fel a porhanyós anyaföldből! Milyen jókedvű, kiegyensúlyozott, egészséges nép lakhatik a magyar Tokajon! Milyen derűs harmónia lakozhatik ott. Milyen forró szerelem, mennyi kultúra, hűség, barátság, értelem! Ülnek az aranyfolyó partján és kedvükre meríthetnek belőle. Ilyennek képzelem a görög Istenek tanyáját az Olümposzon.

Anatole France: A tokajiról

1. Bevezetés

A bor az emberiség történelmének meghatározója. Akár az ókorig visszanyúlva, számos helyen, történelmi forrásban találkozhatunk a bor és a borfogyasztás köré épült kultusszal. (PROHÁSZKA, 1960) Napjainkban e isteni nedű kapcsán nemcsak mámorról és történelemről kell beszélnünk, hiszen a magyar borok Európa-szerte nagy hírnévnek örvendenek. Az egri, badacsonyi, szekszárdi és villányi borok nemzetközileg elismert, forgalmazott borok. Ennek okán kijelenthető, hogy a borkultúra és a szőlőtermesztés ma már többrétűbb kifejezéssé váltak, sokkal inkább megélhetést, országimáaszt jelentenek.

Az említett vidékek közül részletesebben a Tokaji borvidéket emelném ki, hiszen ez a térség világhírű borkülönlegességeknek ad otthont, melyek megérdemelten tartoznak a hungarikumok közé. Ugyan sok jelzővel illethetnénk e különleges vidéket is, ám a Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj 2002-ben magyarországi világörökségi területté vált.

A kulturális turizmus jelentősége napjainkban nagy mértéket ölt, sokszor a desztináció választást a hely kulturális értékei, különleges termékei adják. Az adott városban tapasztalt pozitív érzékelések, látott, valamint hallott információk és benyomások később visszatérésre készíthetik a látogatót, s ez magával vonzza azt is, hogy a pozitív visszhang szájhagyomány útján terjedni kezd, ez pedig hatással van a terület vonzerejének alakulására is.

Továbbá a térség versenyképességét is a kulturális tényezők, valamint a gazdasági teljesítmény kettőse formálja, hiszen egyfajta telepítési tényezőt jelent. Amennyiben egy adott desztináció kulturális, valamint gazdasági hátterét vizsgáljuk, egyértelműen a kultúra kap nagyobb hangsúlyt, meghatározó komponensként van jelen, hiszen ez adja az regionális fejlődés alapját, s erre épül a gazdaság is. (Bartha Eszter-Sipos Adrienn: A világörökségi cím és térségfejlesztési hatásainak összefüggései a tokaj-hegyaljai borvidéken)

Szívemhez közel áll Tokaj-Hegyalja. Már egészen kiskorom óta csodálattal figyeltem az újságcikkeket, fotókat a kőporosi pincesorról, látogatásaim során pedig teljesen elragadtak a végeláthatatlan messzeségbe nyúló szőlőültetvények.

Szakedolgozatomban a Tokaji bor nagyszerűségén túlmutatva, a vidékfejlesztési ágazat témaköréhez szorosan kapcsolódva a hungarikum köré épült fejlesztéseket szeretném bemutatni, melyek mind térségi, mind turizmusbeli előrelépést jelentettek.

2. Irodalmi áttekintés

2.1. Tokaj-Hegyalja történelme és ökológiai adottságai

Európa legészakibb szőlőtermő vidékét foglalja magában, melyet három hegy határol, így adva a terület háromszög alakú formáját. Határait a tokaji Kopasz-hegy, a sátoraljaújhelyi Sátor-hegy, és Abaújszántói Sátor-hegy együttese alkotja.

Tokaj történelme több évszázadra vezethető vissza, s ez már a kezdetektől és szorosan összefonódik a borászattal. A 13. században a borászat hagyományai a régióban már kialakultak. Az első írásos említés a Tokaji borokról 1251-ből származik.

Rövid áttekintésképp megemlítendő, hogy a 16. században, a török hódoltság időszakában a borászat megtorpant, de a továbbra is fennmaradtak a szőlőültetvények a területen. Ez az időszak kihívásokat jelentett a borászoknak, de a borértékesítés nem állt le teljesen.

A következő, vagyis a 17. században a Rákóczi-szabadságharc és az azt követő időszak kulcsfontosságú volt a Tokaj-hegylajai borok fejlődésében. A borászok szervezett módon kezdték művelni a szőlőiket, és nagy figyelmet szenteltek a Tokaji aszú előállítására.

A tokaji bor ebben az időszakban vált egyre fontosabb árucikké, s már az egész régióban elérhető volt. Az erdélyi uralkodó hercegek leginkább a borok exportjával foglalkoztak. Egyik legjelentősebb történelmi emlék 1703-ra datálható, amikor II. Rákóczi Ferenc XIV. Lajos királynak adományozott pár üveg bort, melyet aztán később a Versailles-i bíróságon szolgálták fel. Innen származik a mondás is, mely tulajdonképpen XIV. Lajos véleményét fejezi ki a tokaji borról:

„*Vinum Regum, Rex Vinorum*”, azaz Királyok bora, borok királya.

Ezt követően a Tokaji bor népszerűsége a csúcsra hágott, s a 18. században a további fejlődést és a hírnév növekedését a Habsburg Monarchia és a bécsi udvar is elősegítette. Az 1787-ben alapított Tokaji Hegyalja Társaság fontos szerepet játszott a borvidék szervezésében és fejlesztésében.

A 19. században az újítások és a borászati technikák fejlesztése volt a hangsúlyos. Az ismert borászcsaládok, mint például a Füleký és a Gróf Degenfeld család, jelentős szerepet játszottak a Tokaji borok minőségének további javításában, mindezt csaknem hiába, ugyanis a 20. században nehéz időszak következett. Az első világháború, a második világháború és a

kommunizmus idején a borászat leépült és a minőség is rohamos tempóban csökkent. (PROHÁSZKA, 1960)

A kommunizmus felbomlását követően Tokaj-Hegyalján újraindult a borászat és a minőség iránti elkötelezettség. 1990 óta jelentős összegű beruházásoknak köszönhetően a szőlőültetvények újjáépültek, a borminőség javult, és a Tokaji borok újra elnyerték a méltán híres hírnevüket. Ezt az időszakot "Tokaj-reneszánsznak" nevezik.

Napjainkban Tokaj-Hegyalja egy világhírű borvidék, amely az UNESCO világörökségi listáján is szerepel. Magas minőségű édes és száraz borokat kínál az egész világnak, melyek közül a speciális eljárással készült Tokaji aszú a hungarikumok sokaságát bővíti. Tokaj-Hegyalja történelme egyedi és fontos része Magyarország szőlészeti és borászati hagyományainak.

A Tokaji borvidék különlegességét, s a történelemben elfoglalt nagy szerepét egy 260 éve kelt rendelet is elősegítette. Ez alapján Tokaj-Hegyalját 1737-ben egy zárt termelési körzetté nyilvánították, ezáltal a világ első zárt borvidéke címet is jogosan viseli. Ezen zártság teljes megvalósulása érdekében idegen származású szőlőt, mustot, bort behozni szigorúan tilos. Ennek köszönhetően a helyi borok védettséget élveznek, ám a palackozott borok behozatala engedélyezett.

A Tokaji borvidék Magyarország északkeleti részén található. „Incipit in Sátor, definit in Sátor”. Ez a latin mondás azt jelenti, hogy a térség „Sátornál kezdődik és Sátornál végződik”. Határai az Abaújszántói Sátor hegy, valamint a sátoraljaújhegyi Sátor hegy. A közte lévő terület mindösszesen 87 km hosszú és 3-4 km széles. Ez nagyságrendileg mintegy 5478 hektárnyi területet jelent, s közigazgatásilag 27 települést jegyez. A szőlőtermesztésre alkalmas terület 11 149 ha, ám a jelenlegi szőlő termő területe 5058 ha. (<https://bor.hu/borregiok/tokaji-borvidek#terulete-es-elhelyezkedese>)

A szőlőtermelők és a borászok körében sokszor folyik diskurzus a termőhely, valamint a szőlőfajta fontossági sorrendjének megítélésében ám bármi is legyen az eredmény, az évjárat alakulása mindkét fél szerint elsődleges meghatározója a minőségnek.

A tokaji borvidék a kontinentális éghajlat jegyeit hordozza, a minőségben is fontos szerepet játszó vulkáni alapkőzet leginkább andezitből, riolitból és ezek tufáiból állnak. Ezeken a rétegeken leginkább vályog és löszös talajok képződnek. (FRISNYÁK S. (szerk.) 1977:

Magyarország földrajza. Tankönyvkiadó, Budapest.) Az összetétel együttesek nagyban befolyásolják a borok testességét, savtartalmát, minerális jegyeit. A különleges mikroklíma és nemes rothadást előidéző *Botrytis cinerea* penészgomba jelenlétének köszönhetően megy végbe az aszúsodás. Természetesen a térségben található Bodrog és Tisza folyók adta előnyöket ötvözve a megfelelő szőlőfajták választásával, mint a furmint, hárslevelű, sárga muskotály, zéta, kövérszőlő, kabar lesz tökéletes a végeredmény. (<http://vinopedia.hu/tokaji-borvidek>)

2.2. Bor és egészség

A szőlőpárlatok, és különböző borok alkalmazása már Hippokratész (i.e.460-375) idején is gyógyító hatásaikról voltak ismertek. A történelem írásos bizonyítékai alapján legtöbb esetben fűszer-, és gyógynövényeket áztattak a párlatokba, s ezeknek baktériumölő jellege közkedvelté vált. Magyarországon a legnagyobb áttörést az 1909-ben megjelent II. kiadású Magyar Gyógyszerkönyv hozta, mely több gyógybor receptet is sorakoztat, többek között a chinabor, pepszines bor és antimonos bor elkészítési javaslatát is.

„Chinabor”: Tokaji aszú alap, kínakéreg por, étvágyjavító hatással bír.

„Pepszines bor”: Tokaji Aszú alap, pepszin, hígított sósav, glicerín és narancsszirup, leginkább étvágyjavító hatásáért alkalmazták.

„Antimonos bor”: Tokaji Aszú alap, borkő, köptetőszerként funkcionált.

Ezek elkészítéséhez a Tokaji Aszút használták elsődleges gyógyszeralapanyagként. A következő, egy évvel később megjelent kiadás már konkrétan a tokaji bor gyógyító hatásáról tesz említést, ekkor „Vinum Tokajese” néven találkozhatunk vele. Az újabb és újabb kötetekben már helyet kap a szamorodni bor, míg végül a tokaji aszúbor, nemcsak alapanyagként, hanem önmagában, mint gyógyszer, vagyis „Vinum Tokajense Passum” is számos oldalon fellelhetővé válik.

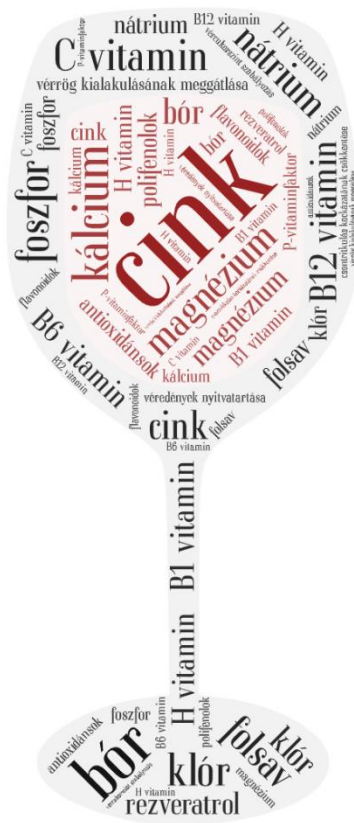
A Tokaji borok hosszas évtizedekig alkalmazott és elfogadott patikaszerek voltak, ám napjainkra ez háttérbe szorult. Leginkább a professzionális körülmények hiánya vezetett ehhez a visszaeséshez, hiszen ezen borok tárolása kissé körülményesnek bizonyult, sok esetben üledék képződött a borokban, ezzel gátolva a minőségbiztosítás fenntartását. Ennek okán napjainkban, egyfajta állandóságot biztosítva, standardizált minőségű, 70 %-os etil-alkoholból készült tinktúrák helyettesítik az egykori közkedvelt gyógyászati borokat. A tinktúra esetében

a gyógynövény alkoholban áztatják. Az alkohol kivonja és koncentrálja a növény aktív hatóanyagait, melyből tömény koncentrátum születik. (Grabarits István: szőlő és a bor előfordulása a régi gyógyszerkincsben)

Az a tény továbbra sem vitatott, hogy a borokban számos vitamin, ásványi anyag és nyomelem forrásaként is funkcionálhatnak, ezek pedig nélkülözhetetlenek az egészséges szervezet számára. Természetesen a borfogyasztás nem helyettesíti a változatos, vitaminban gazdag étrendet és egészséges életmódot, azonban mértékletes fogyasztása jótékony hatásokat sorakoztat.

1.kép: A borban rejlő ásványi anyagok és jótékony hatásaik szófelhője

(Forrás: saját szerkesztés)

Tokaj-Hegyalján több hotelben is működnek kozmetikai szalonok, melyekben különféle borterápiás kezelések is elérhetőek. Ezek leginkább az öregedési folyamatok lassításáért felelnek, ám a bor és a szőlő szinte minden fajtájában megtalálható a kezelési lapokon. Akár a szőlőmagkivonat alapú krémek, akár a Tokaji Aszús szérumok, masszázskrémek. A vendégélmény menedzselésben a bor sokrétű felhasználása is nagy szerepet játszhat. Így az ide

érkezők a látogatás ideje alatt számtalan formában és helyen találkozhatnak az aszúsok színűségének és felhasználási módjainak csodájával. (<https://uzletem.hu/kereskedelem/a-tokaji-bor-kivonat-alkalmazasa-a-borapolasban>)

A bor gyógyászati mivoltától a szépségipar felé kanyarodva a kettő ötvözte is említést érdemel, ez pedig a világ legrégebbi parfümjé, melynek eredete a 14. századra datálható. A „Magyar királyné vize”, vagyis az „Eau de La Reine de Hongrie” az első európai alkohol bázisú parfüm és orvosság. (<http://lexikon.katolikus.hu/A/aqua%20reginae%20Hungariae.html>)

2.3. Borvidék szőlői és borai

A térség borkultúrája hosszú múltra vezethető vissza, ám napjainkban is méltán híres a nagyszerű minőségű Tokaji aszú borairól. A világörökségi cím tovább erősítette a térség borászati hagyományait és hírnevét. A borkultusz köré épült programsorozatokon kívül az érdeklődőket széles repertoár várja, legyen az akár borkóstoló, borkészítési bemutató vagy pincetúra.

A Tokaj-Hegyalján számos különböző szőlőfajta terem, de a legfontosabb és legismertebb szőlőfajta itt a Furmint. A Furmint szőlőfajtából készítik a Tokaji Aszú bort, amely a régió legnagyobb hírnévvel bíró és legértékesebb terméke. A Tokaj-Hegyalján másik fontos szőlőfajta a Hárslevelű. A Hárslevelű szőlőből készült borok általában testesebbek és későbbi szüretelésűek, mint a Furmintból készült borok. Emellett a régióban termesztik még a Sárgamuskotályt, a Kövérszőlőt és a Zéta fajtákat, bár ezek kevésbé elterjedtek és kevésbé jellemzők a Tokaj-Hegyalján. A Tokaj-Hegyalján készített borok közül a legjelentősebb és leghíresebb a Tokaji Aszú bor. Ez az édes, botritiszes bor a Furmint és a Hárslevelű szőlőből készül, amelyet a szőlőfürtöket ért botritiszes penészgomba (noble rot) alakít át. A Tokaji Aszú édessége, komplexitása és hosszú életciklusa miatt világhírévé vált. Ezen kívül a régióban készülnek még más édes és száraz borok, például a Tokaji Szamorodni, a Tokaji Fordítás és a Tokaji Másolás. A Tokaj-Hegyalja borvidék híres arról, hogy a kiváló minőségű, édes borok mellett kiváló képességgel bír száraz fehérborok előállítására is, amelyeket a Furmint- és Hárslevelű-fajták is a leginkább képviselnek.

A tokaji borkülönlegességek közé tartozik a Tokaji Szamorodni, melyet mustban áztatott aszúszemekkel gazdagított bor. A bor tömegszázaléka minden esetben el kell, hogy érje a 21,0 MM értéket, ezáltal egy édes, természetből eredő cukortartalommal rendelkező mustból erjesztett borkülönlegesség születik. A természet egésze benne lakozik, hiszen a szőlőfürtök válogatás nélkül kerülnek feldolgozásra, így a már aszúsodott szemeket is tartalmaz. A forgalomba hozatal előtt a bor minimum 1, de legtöbb esetben 2 évet fahordóban érlik.

A már sokat említett Tokaji Aszú, melynek készítése már inkább egy tradíció. Természetesen az alap eljárás nem változott, az évek teltével a minőségbiztosításra vonatkozó szabályok váltak szigorúbbakká. Kezdetben az aszúszemek leszedése és válogatása is kézzel történt, melyeket faputtonyokba gyűjtöttek. Ezek tartalmát később egy nagy kádba vegyítették, s összezúzták. Egy különleges mértékegységet használva keverték az aszúszemeket borral vagy musttal. Ez a mértékegység „egy gönci hordónyi” néven volt ismert, melynek űrtartalma pontosan 136,6 liter volt. Az így bekevert elegyet egy-másfél napig állni hagyták, így a cukor-, sav- és egyéb ízanyagok átittatták a folyadékot, és az aszúszemeket egyaránt. Ezt követően a préselés következett, majd hordókban erjesztették a bort. A puttonyszámot az határozta meg, hogy hány aszúszemet tettek egy gönci hordóba. Ez az érték általában három és hat között mozgott.

2013-tól némi szigorítás lépett életbe, hiszen az általános bortörvény szabályozása szigorította ennek a módszernek a kivitelezését is. Ettől az évtől az elfogadott végtermék már csak öt-hat puttonyos aszú lehet. Ezzel érték el azt a fajta minőségbiztosítási alapelvet, melynek köszönhetően a Tokaji aszú néven palackozott eredetvédett borok garantáltan egységes minőséget képviselnek a nemzetközi piacokon is. Az aszúk fahordós érlelési ideje legalább 18 hónap, de a teljes ízharmonia eléréséhez évekig is érlelhető ez a borkülönlegességünk.

Különlegessége abban is rejlik, hogy a Tokaji aszú nem készül minden évben, hiszen a készítést több természeti jelenség határozza meg. A szőlőszemek aszúsodásáért a Botrytis Cinerea gombafaj felel, amelyhez a nemesrothadás folyamata fűződik. Ennek megjelenésekor a szőlőfürtök egyes szemei aszúsodni kezdenek, mazsola-szerű szemeket létrehozva a fürtökön. Ennek a gombának az elterjedéséhez azonban egyszerre van szükség a szőlő megfelelő érettségére, valamint a megfelelő hőmérsékleti viszonyokra, száraz napos őszi időjárásra, melyet néha felvált egy nedvesebb, ködös, záporos ciklus. Ez még a speciális mikroklímával rendelkező Tokaji borvidéken sem minden évjáratban adott, ezért aszú bort sem lehet minden évben készíteni.

A Tokaji aszú-esszencia egy igazi különlegesség, minősége még a Tokaji aszúnál is magasabb. Elkészítése az aszúéhoz hasonló, ám az aszúszemeket előre meghatározott termőhelyről érkező, bevizsgált musttal vagy azonos évjáratú borral áztatják. Cukortartalma rendkívül magas, 180 gramm körüli érték. Csak öt év érlelés után kerül forgalomba.

A Tokaji esszencia, vagyis nektár is készül, melynek alapját a nemesen rothadt szőlőbogyókból kiszivárgó must adja. Literenkénti cukortartalma legalább 450 gramm.

A Tokaji másolás egy olyan borfajta, mely alapját az aszúbor, vagy más, kiváló minőségű bor törkölye adja. Ezt musttal érlelik. A friss törköly nem préselhető, ennek okán a 20-30% benne marad. Ezt általában egy erjedt musttal elkeverik, ez adja a végtermék minőségi és mennyiségi eredményét is.

A Tokaji másolás és a Tokaji fordítás sok helyen szinonimaként szerepel, azonban a fordítás a már kipréselt tézstaszerű aszúszőlőre felöntött must vagy bor összességét jelenti. A másolás minősége a szamorodninál magasabb, míg a puttonyos aszúénál magasabb értéket képvisel. (<https://winefolly.com/deep-dive/the-story-of-tokaji-wine/>)

1.táblázat: bortermelés Tokaj-Hegyalján

(Forrás: KSH adatai alapján saját szerkesztés)

Bortermelés Tokaj-Hegyalján		
Év	Termelt bormennyiség (hl)	Szőlővel beültetett terület nagysága (ha)
2018	222 721	5 775
2019	113 034	5 814
2020	112357	5 478
2021	138 669	5 361
2022	127 588	5 261

A fenti táblázat Tokaj-Hegyalján történő bortermelés hatékonyságának szemléltetése szolgál. Az adatok összevetésekor jól látszik, hogy a termelt bormennyiség kimagasló értékeket eredményez, s ehhez arányaiban jóval kisebb területigény szükséges.

2.4. UNESCO világörökség

Az elmúlt évtizedekben a gazdasági, társadalmi változások mindenhol megfigyelhetők, és a közember számára is érezhetőek voltak. A koncentráltság miatt ez leginkább a vidéki térségekre hatottak negatívan. Legszembetűnőbb a mezőgazdaság helyzetének elemzése kapcsán érezhető, hiszen a gazdasági szerep jelentősen visszaesett. Ez a munkalehetőségek csökkenését idézte előtt. Ezzel párhuzamosan nőtt a munkanélküliség aránya, csökkent a népességszám. Az elvándorlás mértéke megemelkedett, s ebből eredeztethető, hogy abszolút negatív irányba haladt a közélet minden szegmense.

Magától értetődő, hogy a helyzet némi törekvést kívánt, így az Európai Unió és a hazai vidékpolitikai szervek összmunkájaképp elsődleges céltörekvéssé vált a vidéki térségek felzárkóztatása. A gazdasági diverzifikáció, illetve az endogén erőforrásokra alapozott komplex fejlesztések indokoltta váltak, azonban ezek megvalósításához anyagi tőke, rengeteg szellemi munka és motiváció is szükségessé vált. Az adottságok maximális kihasználása további lehetőségeket tárt fel, ennek kapcsán a mezőgazdasági táj és különböző természeti kincsek turisztikai hasznosítása is új irányt vett.

Természetesen a Tokaji Borvidéke a besorolás nem méltó Magyarország egyik legismertebb borvidékére, mely sokszínűségéről híres. A vidékgazdasági szereplők és az ott élők a turizmusban jelentős potenciált látnak, így a térséget érintő gazdasági és társadalmi problémák ennek a kínálati listának fejlesztésével, bővítésével orvosolhatóak. Az állami vezetés kiemelt fejlesztési területként jelölte meg a borvidék komplex fejlesztését, s ez több ciklusban is hangsúlyossá vált. Különböző költségvetési időszakokban más és más turisztikai térséget, attrakciót igyekeztek fejleszteni.

Első és legfontosabb esemény a 2002-re datálható, világörökségi egyezmény, hiszen a Tokaj-hegyaljai borvidék ekkor került fel a világörökségi listára.

Ezen lista létrejötté a Világörökségi Egyezményhez köthető, melyet az UNESCO 1972. november 16-án fogadott el. Magyarország az 1985. évi 21. törvényerejű rendeletében hirdették ki a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló egyezményt, vagyis a Világörökség Egyezményt. (UNESCO, 1972: Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, www.whc.unesco.org/en/conventiontext)

Az egyezmény alaptézise között szerepelt, hogy a kiemelkedő kulturális és természeti csodák, világörökségi helyszíneket össze kell gyűjteni, s egyfajta komplex védelmet kell kialakítani. Ezen örökségek megóvásának okán egy nemzetközi együttműködés vált szükségessé, így született meg 1978-ban a Világörökségi Lista. Az UNESCO Világörökségi listáján napjainkban 1157 világörökségi hely szerepel, melyek között nyolc magyar helyszín is megtalálható, ám ezek közül kettő már határon átnyúló térségeket foglal magában.

Az UNESCO Világörökség Bizottsága a Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáját a hozzá benyújtott felterjesztési dokumentáció alapján a 2002. június 24-29. között, Budapesten tartott 26. ülésén 26 COM 23.13. számú határozatával, "Tokaji borvidék kultúrtáj, Magyarország" "Tokaji Wine Region Cultural Landscape, Hungary" megnevezéssel vette fel a Tokaji borvidék 27 település területét magába foglaló világörökségi területet a világörökség listára.

E megnevezést a Világörökség Bizottság 27 COM 8C.1 számú határozatával 2003-ban megváltoztatta "Tokaj történelmi borvidék kultúrtáj"-ra ("Tokaj Wine Region Historic Cultural Landscape", (UNESCO Decision 27 COM 8C.2), amelyet a világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvény Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék kultúrtáj megnevezésként honosított. (Nemzeti Jogszabálytár)

2.5. Örökségturizmus alappillérei

Szakedolgozatom elkészítése alatt több vizsgáltot is végeztem, melyekben a hazai örökségturizmus területi egyenlőtlenségeit, jellemzőit kutattam. Tokaj-Hegyalján belül a legfőbb turisztikai desztinációkat, menedzsment struktúrákat, kínálati piacot, a világörökségi egyezményrel járó hatásokat és a tokaji hungarikumot is górcső alá vettem. A TDM, valamint különböző desztinációs szervezetek működését, a térséghez szorosan kapcsolódó adatbázisokat, és a turisztikai szektor desztinációs szervezeteit is elemeztem. Célként fogalmaztam meg, hogy a Tokaji borvidék sokszínűségét, fejlesztéseinek sokaságát, a turizmushoz kapcsolódó jelentős eseményeit, és a környező városok kimagasló turisztikai szerepét is felmérjem. A Tokaji Borvidékhez 27 település tartozik, s a legtöbb esetben a már említett gazdasági, társadalmi problémák mindenütt jelen vannak. Ezt kompenzálni lehet a

turizmus sokszínűségével, a látnivalók széles skálájával, valamint a bor köré épült kultusszal. (Virág Ágnes: A turisztikai együttműködés szerepe a tokaji borvidéken, 2017)

Természetesen egyértelmű, hogy a fejlesztések sokasága pozitívan hat a desztináció turisztikai célként történő értelmezésére, ugyanakkor feltételezéseim között az is szerepelt, hogy a térség népszerűsítése elsősorban fesztiválokkal, programsorozatokkal lehetséges. Véleményem szerint a turisztikai attrakciókon kívül létszükségletűek a szórakozást nyújtó programsorozatok is. Ezek sok esetben egyesíthetik a borkultuszt, a látványosságokat és az egyéb helyi nevezetességek összességét.

Kutatásom során bizonyosodott be, hogy az örökségturizmusban valóban kiemelt figyelmet kapnak a nagyrendezvények. Ezek a rendezvények ötvözik az örökség értékeit, hagyományairat, a kortárs művészeti elemeket, és a vonzerőkínálatot magas szintre emelik. A programsorozatok, és nagyrendezvények csak akkor lehetnek sikeresek, ha a már bevált, jól felépített struktúrát követik. Eszerint a rendezvény helyszíne, vagy annak közvetlen környéke jelentős turisztikai vonzerővel kell, hogy rendelkezzen. Az esemény egyfajta állandóságot biztosítson, tehát minimum éves szinten ismétlődjön. Az érdeklődés felkeltéséhez elengedhetetlen a programterv ismerete, mely az esemény kezdődátuma előtti egy évvel korábbi időpontban már előre látható, fix adat. Nagyrendezvényről, és programsorozatról csak akkor beszélünk, ha ennek keretén belül minimum öt-hat rendezvényből is megszervezésre kerül. A pénzügyi rész tekintetében egy költségvetési keret alsó értéke előre meghatározott, mely 50 millió Ft. A visszafordított javakat illetően az előre megszabott költségvetésének legalább 15%-át elérő saját bevétellel kell rendelkezni. A sorozat akkor tekinthető biztos alapnak, ha legalább három-négy évre szóló koncepcióval rendelkezik. Természetesen ennek belső ismerete elég, mivel a tág időintervallum némi bizonytalanságot eredményezhet. Véleményem szerint a legnagyobb hangsúly ebben az esetben a marketingkonceptiót illeti, hiszen egy rosszul megválasztott közlési csatorna, vagy népszerűsítési eszköz nem fog célba érni. Továbbá egy szakmai referens munkáját is be kell vonni, az általa összeállított hatástanulmány érvényesíti a rendezvényt.

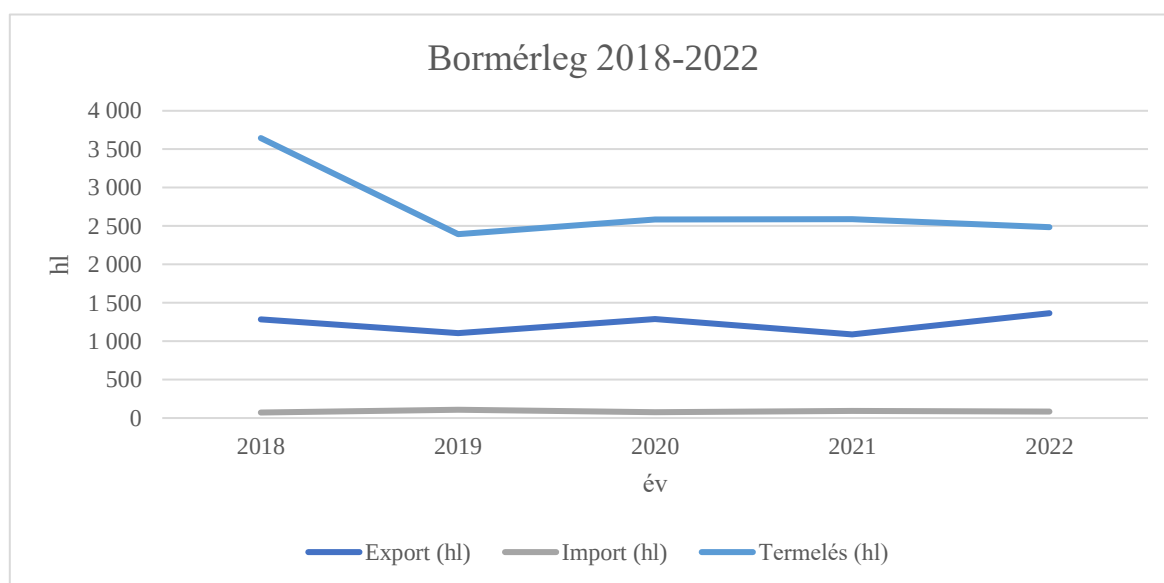
2.6. Bormérleg

A Tokaji aszú nemcsak Tokaj-Hegyalja gazdasági és kulturális fellendülésében játszik jelentős szerepet, hanem a belföldi piacon is elsőként hoz bevételet. A Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ Agrárgazdasági Kutatóintézete, valamint a KSH is több jelentést készített, mely úgynevezett bormérlegként funkcionál. A magyarországi bormérlegeket összevettem az „International Organisation of Vine and Wine” statisztikaival.

A külföldi forrás ezúttal célravezetőbbnek bizonyult, ugyanis a magyar forrásokban a 2022-es év adatai nem szerepeltek. A táblázatokban a 2018-2022-es időszakot vizsgáltam a szőlő termőhely, bortermelés, export és import számadataival.

2.. táblázat: Bormérleg

(Forrás: saját szerkesztés, (OIV data report 2018-2022 adatok alapján)

Az táblázat soraiból, és a szemléltetést könnyítő diagramról is leolvasható, hogy a vizsgálati kezdő év, vagyis a 2018 magas kiindulópont volt. A termésösszeg ekkor a legmagasabb, ezzel egyenes arányosságban az export értéke is hasonlóképpen alakult. A következő évben egy nagy visszaesés történt, ennek megfelelően az importált termékek száma növekedett. A tendencia nagy kiugrást nem mutat, egyértelműen megállapítható, hogy az import értéke alacsonyan stagnál a vizsgált években.

2.7. Örökségturizmus fejlesztése

Mint már említettem, s mint az nyilvánvaló is, a világörökségi címmel a felelősség is nagymértékben megnövekedett. Az is magától értetődő, hogy az igényesebb, esetleg külföldről érkező, nagyobb költési hajlandósággal rendelkező látogatók számára is meg kell felelni, így az infra- és szuprastruktúrára is nagy figyelmet kell fordítani. A fejlesztések nem elhanyagolhatóak, az újításoknak egyfajta állandó ütemben kell haladniuk, mely nemcsak a központi területen, hanem ennek vonzáskörzetében is megjelenítendő. (Tokaj-Hegyalja, Taktaköz, Hernád-völgye Idegenforgalmi és Kulturális Egyesület, Pozicionálási és versenyképességi stratégia, 2011)

A történelmi borvidék területe kettős súlypontú, a déli részek a legkiemelkedőbb szőlőtermő helyek, az északi részek leginkább kulturális és természeti vonzerőinek gazdagságáról ismertek. A fejlesztések igyekeznek kiemelni a térség sokszínűségét, folyamatos előrehaladással a térség marketing koncepcióját is kiszélesíteni hivatottak.

2.8. Fejlesztések

Szakedolgozatom kutatásának fő vonalát erősítve, az ökoturizmus fejlesztését kisebb alcsoportokra bonthatjuk.

Helyi, térségi gazdasági élet szereplőire koncentrálnak elsődleges cél a már működő vállalatok fejlesztése, a kisvállalkozások beindulásának támogatása. Külső befektetők, vállalkozások új turizmus-vendéglátási szolgáltatásokat bővítő befektetésekre, munkahelyek létesítésére csábítása. Turisták esetében az ide látogatók elégedettségének biztosítása, pozitív vélemény alkotása és ezáltal új turisták vonzása. Lakosság tekintetében a helyi/világörökségi területi népesség elégedettségének a fokozása és a 27 település szempontjából hasznot hozó lakossági csoportok (haza -és betelepülők) vonzása. Az iskolavárosok hajdani diákjai, lakói, akik ugyan elköltöztek a borvidékről, ám a szülőföld szeretete tovább él bennük, figyelemmel kísérik a városuk és a térség történéseit, s lehetőségeikhez mérten segítik fejlődésüket tanácsaikkal, lobbi tevékenységükkel. A borvidéki és települési öntevékeny civil szféra (alapítványok, egyesületek), akik tudásukkal, önkéntes szakmai, szervező- és tudatformáló tevékenységükkel társadalmimarketing-célokat tűznek ki és valósítanak meg. (Dankó László: Konferenciakötet Az Eszterházy Károly Egyetem Turizmus Tanszék alapításának 10. évfordulója alkalmából)

A 2002-es világörökségi listára történő felvételt követő években a beruházások megkezdődtek. Néhány térségben a meglévő adottságokat igyekeztek felújítani, más desztinációkban pedig teljes arculatváltás, úgynevezett új élet kezdődött. Általánosságban elmondható, hogy a Tokaj-Hegyalja térségében nemcsak a bor kultusza köré épült hagyományok és programok kapnak nagy szerepet, sokkal inkább egy széles spektrumú élménybázist nyújt a térség. (Dankó László, Tóth Zsófia: A Tokaji borvidék turizmus-fejlesztésének marketing támogatása, 2021)

2006-ban létrejött az "Összefogással Tokaj Világörökségért" című projekt, mely célul tűzte ki a világörökségi helyszín turizmusának fejlesztését. A projekt keretén belül két pályázat is napvilágot látott, melyeknek pozitív elbírálása mindössze 8,8 milliárd Forintnyi támogatást jelentett. A pályázatért a Tokaj Mikrórégióért Alapítvány felelős. (HUMAN-EU, szakmai Konzorcium Önkormányzati Képviselő-testületi határozatok 34/2005)

Ennek köszönhetően összesen 16 projekt, köztük beruházások, rekonstrukciók és újítások is megtörténtek, melyek túlnyomó az örökségturizmus fellendülésében, nyújtottak segítséget. Az örökségturizmus több szegmensét, köztük a bor- és kulturális turizmus témáját ölelik fel. ugyanakkor a rendezvényhelyszínek is bővültek, az üzleti és szórakoztató rendezvényturizmus köre is kiszélesedhet.

Ugyanebben az évben az "Integrált Helyi Fejlesztési Akciók Ösztönzésé" címet viselő program keretén belül egyfajta visszaszorítás vette kezdetét. Tokaj-Hegyalja térségének ugyanis sokkal inkább kedvezőtlen volt, hogy az idegenforgalmi időszak csupán csak pár hónapra korlátozódott, s az év többi szakaszában a gazdaság megsínylette ezt a fajta rendszertelenséget. A létrejött tervezet éppen ezzel szembe fordulva, egyfajta hiánypótló ötletet vázolt, miszerint a konferenciaturizmus, és a kulturális turizmus adott szegmensei egész évben jövedelmezőek lehetnek, csupán csak a megfelelő hely biztosítása a cél. Ennek okán az egykori, már műemlék jelleggel bíró zsinagóga épületének felújítási munkálatai megkezdődtek, s a színház épületének összeolvasztásával itt kapott helyet a Kulturális Konferenciaközpont. A komplex épületegyüttes így helyet ad a Németi Ferenc Városi Könyvtárnak, valamint konferenciaközpontként is szolgál. A projekt sikere abban rejlik, hogy a tekintélyt parancsoló épület tágas terei, jól felszerelt termei rengeteg lehetőséget rejtenek. A szezonális jellegű kulturális és tudományos rendezvények időszávja teljesen kiszélesedett, az épület számos rendezvénynek, konferenciának, hangversenynek, borkóstolónak és fogadásnak ad helyszínt. Nívós környezete pedig az egész ország, sőt még a határon átnyúló településekről érkező programsorozatoknak is kedvező.

2007-ben az Összefogással Tokaj Világörökségéért Projekt keretein belül, Szerencs városában megépült a Világörökségi Kapuzat, mely egyben a helyi turisztikai fogadóépület funkcióját is ellátja. Kezdetben egy hétköznapi információs pult szerepét töltötte be, mely az oda érkező turisták, érdeklődők igényeit igyekezett kiszolgálni.

2008-ban a Regionális Operatív Program támogatásából, mintegy négyezer euróból önálló épületként a Paulay Ede Színház is helyet kapott a régi zsinagóga közvetlen szomszédságában. (<https://tokajkultura.hu/>)

A 16 projekt között 13 térség kulturális tájainak és természeti csodáinak kihangsúlyozása élvezett prioritást. Ezek közül a legjelentősebbek az INTERREG közösségi kezdeményezések, melyek a nemzeti regionális programoktól sok ponton eltérnek. A társulás alapja, hogy önálló adminisztratív struktúrákkal, önálló jogrendszerrel nem rendelkező területe vonható be, s az adott program vezetésében részt vevő intézmények, szervezetek külön megállapodást kötnek, mely okiratok tartalmazzák az eljárás során életbe lépő szabályokat. (https://www.palyazat.gov.hu/interreg_kozosseg_i_kezdemenyezes)

A kooperációk három formáját különböztetjük meg. Eszerint említhetjük A határmenti együttműködések (továbbiakban INTERREG IIIA), transznacionális együttműködések (INTERREG IIIB), és interregionális együttműködések (INTERREG IIIC) tartalmaz.

Tokaj-Hegyalján a legjelentősebb INTERREG kezdeményezés közé tartozik a 2016-ban létrejött Rákóczi Európai Kulturális útvonal, mely a Rákóczi család örökségének útját hivatott feltárni, s megeleveníteni. A határon átnyúló útvonal 9 település részvételével alakulhatott meg. Az útvonal Borsiból, Rákóczi szülőhelyéről indul, egyik fő attrakciója, a Sárospataki Vár, mely a reneszánsz építészet legjelentősebb alkotása hazánkban található. A vár napjainkban a Magyar Nemzeti Múzeum Rákóczi Múzeuma, valamint a nyárvégi időszakban a Zempléni Fesztivál koncertjeinek is ezen várudvar ad teret. A túra végpontja megegyezik a fejedelem életútjának utolsó helyszínével, ez a város pedig Kassa. (<http://www.rakocziroute.com/>)

A buszos utak, vagyis buszos bortúrák felölelik a térség legmozgalmasabb, eseményekben dús időszakát, a májustól szeptemberig tartó hónapokat. A buszok indulását igyekeznek úgy szervezni, hogy a nagyobb szálláshelyek, akár belvárosi, akár kijebbi eső, falusi csomópontokról is könnyen elérhetőek legyenek. A hálózat Tokaji Történelmi Borvidék déli részét köti össze, a Kopasz-hegy megkerülésével. A program kb. 5-6 órás időintervallumot

igényel, melynek során három pincészet látogatása tölti ki az időt. A célpontok között minden esetben szerepel egy kisebbnek mondható, családi vállalkozás, s a teljes ellentétje is, mely egy hatalmas méreteket öltő gazdálkodás. A buszos utak és a pincelátogatások is idegenvezetővel történnek, ezáltal rengeteg plusz információhoz juthatnak a látogatók. A kóstolók mellett egyéb programok színesítik a napokat. A kezdeményezés egyfajta környezetkímélő hatással bír, ezzel buzdítva az embereket a tömegközlekedési eszközök használatára. Továbbá a kisebb, vagy nehezebben megközelíthető pincék elérése is sokkal kézenfekvőbb. A látogatók sokszor olyan helyekre jutnak el, melyek nem is szerepeltek elsődleges desztinációik között, sőt talán még a létezéséről sem tudtak.

A további fejlesztésekről a Magyar Kormány 1092/2017. (II. 21.) határozatával elfogadta a Tokaj, Felső-Tisza és Nyírség kiemelt turisztikai fejlesztési térség 2017–2020-ra szóló stratégiai fejlesztési programját. A Tokaj-Hegyalja és a borvidékhez tartozó 73 település esetében összegezték azon lehetőségeket, melyek a turizmusban némi fellendülést hozhatnak, s az ide érkező vendégek elégedettségi indexét is megemelhetik. Ennek alapján EU társfinanszírozású és hazai forrású fejlesztések sokasága sorakozik a kormányrendeletben. (Magyar Közlöny, 2017, <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK17025.pdf>)

Ezek között szerepel:

- Élmenypontok kialakítása: Szegi, Makkoshotyka, Mád
- Gasztronómiai és borturisztikai mesterképző központ (GINOP-7.1.9);
- Mád/Mezőzombor látogatóközpont;
- Mintagazdaságok hálózatának kialakítása (borút – GINOP-7.1.9);
- Sátoraljaújhely Bortemplom látogatóközponttá alakítása
- Sátoraljaújhely, Ungvári pincesor fejlesztése
- Tarcal, Szüretelőház fejlesztése
- Tokaji bormúzeum látogatóközponttá alakítása
- Tokaj kiemelt turisztikai fejlesztési térség attrakciófejlesztése
- Tolcsva, Rákóczi-kastély és pince

A folyamatos megújulás nem könnyű feladat. Ezt több szervezet, programirodák, sőt még a helyi lakosok is próbálják kihasználni, s ennek okán különböző segítő jellegű, ismeretterjesztő vagy népszerűsítő programokat létrehozni.

2017-ben egy jelentősebb összefogás is történt, amikor egy civilekből álló csoport létrehozta a "Tokaj Kincsei Egyesület"-et. Legfőbb célkitűzésük egy átfogó, Tokaj összes nevezetességét, látnivalóját bemutatni kívánó programsorozat megalkotása volt.

Kerekes Sándor, az egyesület egyik alapítótagja így nyilatkozott:

"Tokajnak 2 nagy rendezvénye volt eddig: a Tokaji Bornapok és a Tokaji Szüreti Napok. Bár nagy érdeklődés övezi ezeket a programokat, a település sajnos egy szellemvároshoz hasonlított a holtidőszakokban. Szerettünk volna egy kis megújulást csempészni a programkínálatba, kiegészíteni a meglévő rendezvényeket, valamint a szezonalitást kitolni, hogy a település minden évszakban vonzó célpont lehessen. (...) A terv nem egy újabb fesztivál megszervezése volt, hanem egy összetettebb attrakció a lehetőségek maximális kiaknázása érdekében. 14 alapító taggal hoztuk létre az egyesületet, és így 1 év elteltével is megállás nélkül a város fellendítésén tevékenykedünk. Szeretnénk, hogy Tokaj méltón viselhesse a Hegyalja fővárosa címét, és ne csak a tokaji borról legyen népszerű!"

2.9. Magyar borok eredetmintázati térképe

Az utolsó említendő, nagy volumenű fejlesztés, egyben turisztikai attrakció a 2018-as évre datálható. Ekkor, a már említett, szerencsi Világörökségi Kapu épületén belül arculatváltás történt, s a Diagnosticum Zrt. egy közel 900 millió forintos támogatással teljesen egyedi, biztos technikai háttérrel rendelkező, mágneses magrezonancia spektroszkópia technológiával felszerelt új borászati laboratóriumot létesített. Ezen körülmények megfelelőek arra, hogy a magyar borok eredetvédelméért felelősséget vállaljanak, s elősegítsék ennek védelmét. Ezenfelül a Magyar Borok Eredetmintázati Térképének elkészítéséért is ezen borlaboratórium felel. A fejlesztés elsődleges célja, hogy az adatbázisok egy nemzetközi szinten kiterjesztett bortérképet alkosson, s pontos adatokat tárjon fel, mely a borok eredetére, termőhelyére, fajtatulajdonságaira és évjáratára koncentrálódik. A megvalósításhoz egy magas szintű IT technológiai kooperatív munka szükséges, hiszen a palackokra egy kisméretű, a szokottnál eltérőbb zárjegy kerül. Ezen NFC alapú kommunikáció jöhet létre, hiszen napjainkban a legtöbb modern okos eszköz már rendelkezik az NFC beépített chippel, mely rövid hatótávú, vezeték nélküli adatcserét tesz lehetővé. az új technológia egyben minőségbiztosítási szempontból is

nagy előrelépést hoztak, s a magyar borok imázsát, s piaci presztízsét is nagy mértékben növelik. (<https://agraragazat.hu/hir/keszul-magyarorszag-eredetmintazati-borterkepe/>, 2015-2019.kormany.hu)

2.10. Kulturális örökségre alapozott termékfejlesztés

Véleményem szerintem a Tokaj-Hegyalja és környékén az örökségturizmus vonzerőeltára és az örökségekre alapozott termékfejlesztés folyamata kölcsönösen előre lendítik a turisztikai desztinációt.

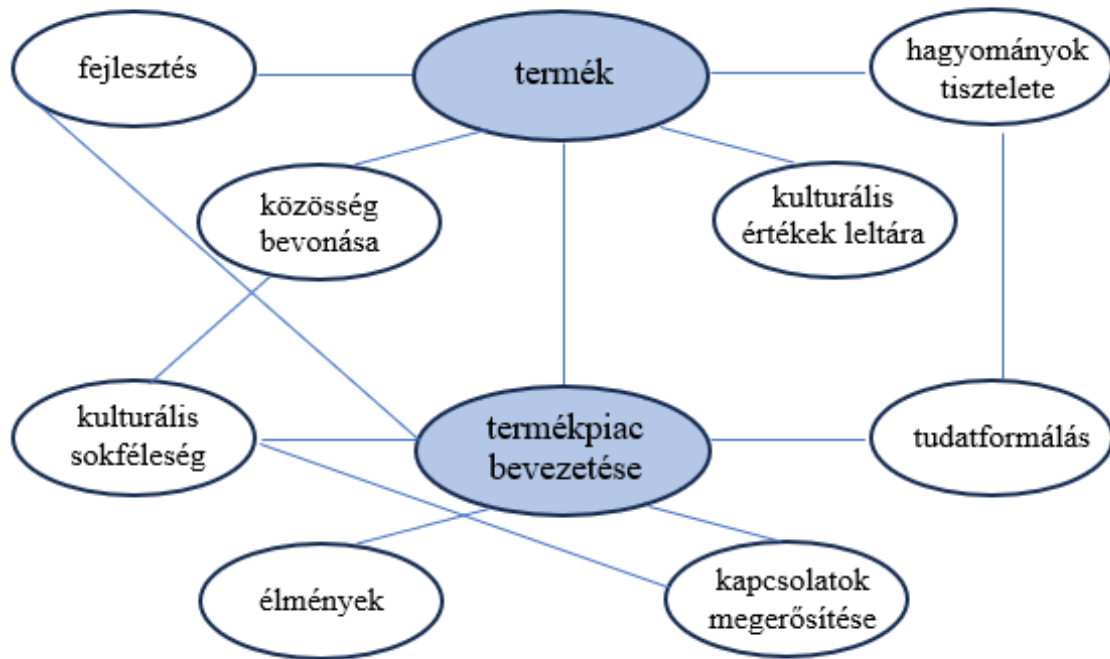
Termékfejlesztés és a piacosítás általánosságban véve fontos szerepet kap, ám a konkrét helyi értékek és azokra épült termékek esetében leginkább a piaci rések kihasználásáról beszélhetünk. A kulturális örökségre alapozott termékfejlesztés során termékeket vagy szolgáltatásokat hoznak létre, amelyek az adott kultúra vagy kulturális örökség fontos elemeire épül. Ez a megközelítés lehetővé teszi a kulturális örökség védelmét, megőrzését és megosztását, miközben gazdasági előnyöket is hozhat a kultúrát hordozó közösségeknek. A kulturális elemek gyűjtésekor elsődleges szempont a hagyományok, kézművesség, nyelv, ételek, zene vagy más kulturális megnyilvánulások felismerése. A folyamat következő lépése a termékfejlesztés. Ebben a fázisban a kulturális elemek alapján termékeket vagy szolgáltatásokat fejlesztenek ki. A terméket és a szolgáltatást minden esetben össze kell hangolni, hiszen egyik a másik nélkül nem létezik, egymásra építkeznek. Ez lehet például hagyományos kézműves termékek gyártása, kulturális események vagy fesztiválok szervezése, vagy olyan éttermek nyitása, amelyek az adott kultúra ételkészítési hagyományait követik. A turisztikai attrakciók körébe ez is sorolható, hiszen az étel-, italkóstolók, különleges helyi hagyományok is izgalmas programként funkcionálhatnak az ide látogatóknak. Alapvető elvárás a kulturális hagyományok tiszteletben tartása, mely hatást gyakorol a termékfejlesztési koncepció egészére, ezáltal a termékfejlesztés során a kulturális elemek megőrizhetővé válnak, kizsákmányolásuk visszaszorul.

Kulturális közösségek bevonása is fontos tényező, hiszen a kulturális közösségek aktív részvételével és tanácsadásával a termékfejlesztés folyamatában biztosítják, hogy azok megfeleljenek a kulturális hagyományoknak és értékeknek. A kulturális oktatás és tudatformálás az örökségre alapozott termékek használatával és eladása által válik értelmezhetővé, egyfajta népszerűsítési eljárás keretein belül. A kulturális örökségre alapozott termékfejlesztés hozzájárulhat a kulturális sokféleség megőrzéséhez és bemutatásához, valamint gazdasági lehetőségeket teremthet a kulturális közösségeknek. Azonban fontos, hogy

ezt az eljárást felelős módon és a kulturális jogokat tiszteletben tartva végezzék, hogy ne károsítsák vagy kizsákmányolják a kulturális örökséget. (Dankó László: Tokaj-Zemplén desztináció kulturális örökségturisztikai és marketing koncepciója, 2017)

1. folyamatábra: Turisztikai termékfejlesztés kapcsolati rendszere

(Forrás: saját szerkesztés)

A fenti ábra bemutatja a turisztikai termékfejlesztési koncepciót. A kapcsolati rendszer elemei szoros összefüggésben állnak, hatást gyakorolnak egymásra. Legérdekesebb talán, hogy míg a fejlesztés sikeréhez elengedhetetlen a hagyományok tisztelete, ez sokszor mégis feledésbe merül, a kizsákmányolás veszélye áll fenn. Ennek csillapítására a tudatformálás tényezője kap szerepet, hiszen amint más szemléletmóddal közelítjük ezen termékek fejlesztését, máris előtérbe kerül a hagyományok értéke. Ugyanez fordítva is igaz, hiszen aki alapvetően tudatosan áll a kérdéskörhöz, annak egyértelmű ez a fajta megközelítésmód. A többi tényező esetében is hasonlóképpen alakulnak a kapcsolati szálak, egyértelművé válik, hogy ok-okozati összefüggésben állnak a közösségi elemek, kultúra, innováció és szellem egyaránt.

2.11. Hungarikum

A 2013-as évben került be a Tokaji aszúbor a Hungarikumok Gyűjteményébe. A világörökségi cím megszerzésének bonyolult jogköre és fogalmi magyarázata után a hungarikum szó fogalma is némi magyarázatot igényel. A pontos meghatározására számtalan formáció született, ezzel egyfajta szabad teret adva, mindenki másféleképpen értelmezi a nemzeti kincsnek számító hungarikumainkat. Első hallásra talán mindenkinek a „magyar vonatkozás” kontextusa körvonalazódik. Azonban a pontos megfogalmazásban néhányan szellemi terméként, mások agrár-és élelmiszeripari termékek körére szűkítik a nemzetközileg elismert magyar termékek sorát. Egyesek anyagi termékekről, mások szellemi termékekről nyilatkoznak. Van, aki csak egyszerűen a „magyarság csúcsteljesítményét jelölő gyűjtőfogalomként” hivatkozik a szó jelentésére. A fogalom magyarázata több szegmensből is megközelíthető. Másképp vélekedik egy marketingvonalon működő közgazdász, egy kertészmérnök, egy tudós stb. Abban minden vélemény egyezik, hogy a hungarikumokat magas színvonalú termékeknek tekinti, melyek a térségre imázsformáló erővel hatnak, s széles körben ismertek. „Olyan magyar termék, amely nagy hagyományokkal bír, kiemelkedő minőségű, nemzetközileg is ismert és elismert és alkalmas arra, hogy Magyarország imázsához hozzájáruljon”. (SZABÓ J. 2012.)

„Nemzetközi viszonylatban ugyan nincsenek jogilag elismerve, azonban jó néhány mezőgazdasági termékünk és élelmiszerünk áll az Európai Unió földrajzi eredetvédelme alatt, így ezek elbírálás nélkül hungarikumnak minősülnek.” (Zentai András: A hungarikumok és a körük szerveződő rendezvények Magyarországon és külföldön, 2015)

A hungarikum szó az 1997. évi CXL. törvényben kapott sajátos jelentéshordozó tartalmat, miszerint: „a Magyarország mindenkori területén megjelent minden, továbbá a külföldön magyar nyelven, magyar szerzőtől, illetőleg magyar vonatkozású tartalommal keletkezett valamennyi dokumentum, függetlenül attól, hogy nyilvánosságra hozták-e vagy sem.”

A hungarikumok védelméről szóló országgyűlési határozat 2008-ban született meg, mely kimondja: „a hungarikumok olyan sajátos magyar termékek, melyeknek tulajdonságai között lényeges és kiemelkedő a magyar nemzeti jelleg, és amelyek természeti adottságainkkal, őshonos fajtáinkkal, termelési-tenyésztési hagyományainkkal összefüggésben sajátosan magyar ismérvekkel rendelkeznek.” (Nemzeti Jogszabálytár, 77/2008. (VI.13.) OGY. határozat)

3. Saját vizsgálat

3.1. Anyag és módszer

Az általam használt vizsgálatok során az ökoturizmus fejlesztési háttérét, desztináció menedzsmentjét, és az esetlegesen felvetődő problémákat elemzem.

A világörökségi egyezményrel járó sok pozitív hatás és eredmény mellett igyekszem az idealizált városképtől elrugaszkodva a valódi problémák gyökerét megkeresni, s szekunder kutatás eredményeivel alátámasztani mindezt.

Ennek okán a térségben fellépő szociális problémák, mint elvándorlás, előregedés, munkahelyteremtés hiánya mind vizsgálati szempontok lesznek. A szemléltetés Beveridge-görbén történik.

Továbbá vizsgálni fogom az örökségturizmus alkotó elemeit, szervezeti felépülését, a rendezvénykínálat mögött sorakozó szigorú elvárásokat is. A turisztikai desztináció marketingjét is elemzem, mind a világörökségi egyezmény, mind a hungarikum címének elnyerése kapcsán. Vizsgálati módszeremet a marketing mix elemei táblázatos ábrázolása adja. Az örökségturizmust nemcsak szerkezeti felépítése alapján, hanem a fejlesztéshez szükséges belső folyamatoknak megfelelően is tárgyalom, valamint a kulturális örökségre alapozott termékfejlesztés kapcsolati rendszerét ábrázolom.

A fejlesztések, beruházások eredményeinek összegzését a kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmára vetítem, itt több számszerű vizsgálati eredményt alkalmazok, a Hoover-index segítségével.

Szekunder kutatásom alapját a TDM szervezetek felelősségének behatárolása adja, melyhez a SWOT-analízis segít.

A továbbiakban a kutatás során alkalmazott módszereket ismertetem, majd summázom a legfontosabb eredményeim, és szekunder kutatásaim összességét.

Elsősorban a fejlesztési stratégia elemeit gyűjtöm össze kronológiai sorrendben, ezzel szemléltetve a folyamatos haladást, a mérhetetlen motivációt, és a közpénzek hasznosulását. A fejlesztéseket körbejárva, részletes információkat gyűjtve szélesebb perspektívában láthatunk rá az összefüggésekre.

3.2. Saját vizsgálat eredményei

A világörökségi listára történő felvétel, mint minden változás, egyaránt okozott negatív és pozitív hatásokat is.

A turisztikai szakirodalom szerint az UNESCO kitüntetése az adott turisztikai desztinációk számára jelentős gazdasági előnyöket jelenthet, ugyanis, ha nemzetközi szinten is ismeretsségre tesz szert egy kulturális, illetve természeti értéket hordozó terület, az nagyobb arányú turistaforgalmat is eredményezhet (Puczkó L. - Rátz T., 2002)

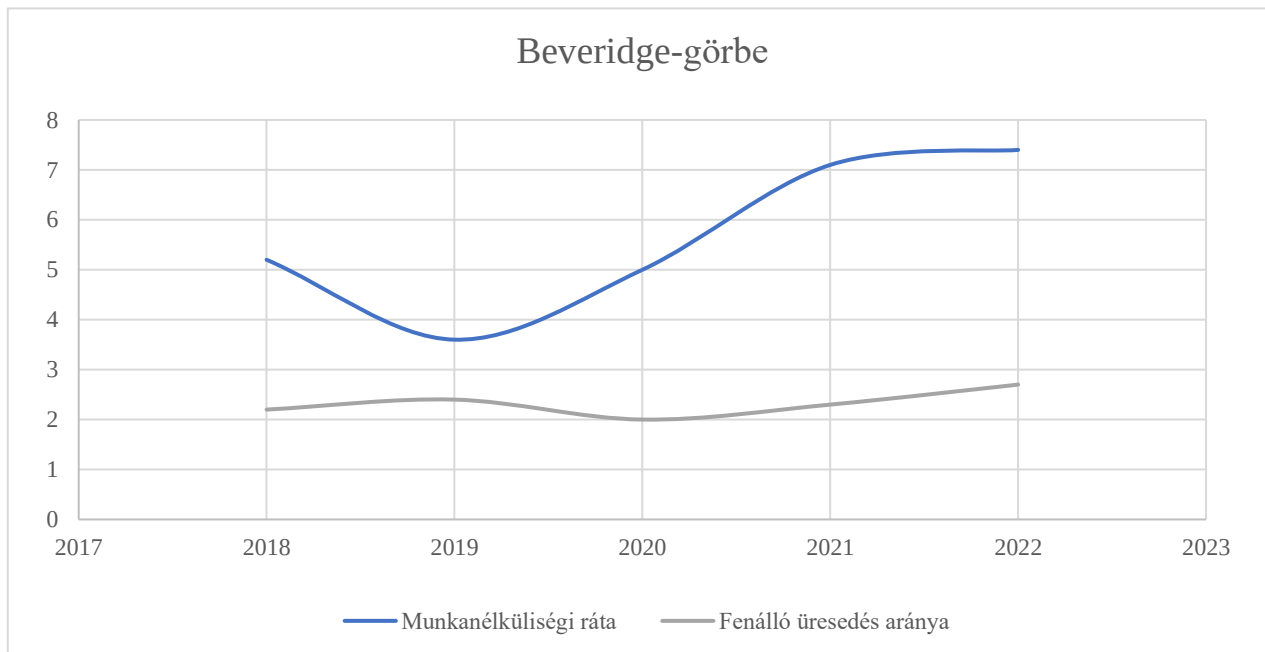
Ugyanakkor ezen érveléssel szembe menve említendő a gazdaság esetleges problémáinak kérésköre, valamint az infrastruktúra kisélesedésének meggátlása is. A Világörökségi Lista számos elvárast tart, melyek ellehetetlenítik az említett örökségi térség közelében történő nagyobb beruházásokat. A gyárak, erőművek, ipartelepek, nagyobb forgalmat bonyolító úthálózatok építése ugyanis nagymértékben negatív hatást gyakorolna, sőt bizonyos esetekben akár károsíthatná is a védelem alatt álló helyszíneket, természeti kincseket. Ugyanakkor a térségben talán ezen újítások jelenthetnének előrelépést. A magas számú munkanélküliséget az újonnan teremtett munkahelyek visszaszorítanák, s a szintén megnövekedett megváltozott munkaképességűek számára is segítséget nyújthatna. A térség népessége egyértelműen előregedő, ugyanakkor egyfajta generációváltás is megfigyelhető, hiszen az ott született fiatalok helyben maradnak, s életüket itt építik tovább. Véleményem szerint ezen álláspont megerősítését kellene előtérbe helyezni, ugyanis a világörökségi címhez az is hozzátartozik, hogy a kinevezett térség lakott, és élhető területként kell, hogy a továbbiakban funkcionáljon.

A cím könnyen elveszíthető, ha a terület skanzen jellegűvé válik, s természetesen ez gazdasági és társadalmi szempontból sem kedvező. A Tokaj-Hegyalja vidéki térség népességadataira és szociális mutatóira vonatkozó felvetésem alapját az imént említett munkanélküliségi arány jelenti.

Az alábbiakban Beveridge-görbén szemléltetem, a vizsgált időszakot, mely 2018-tól 2022-ig tart. A görbe a munkanélküliségi rátát és a fennálló üresedési arányokat veti össze. A görbe helyzete a munkaerőpiac hatékonyságának mértéke.

1. diagram: Beveridge-görbe

(Forrás: saját szerkesztés, KSH 2018-2022 adatai alapján)

A 2020-as évtől kezdődően a görbe távol esik az eredetponttól, ezért a piac hatékonysága alacsony. Az üres pozíciók száma is növekedett, ám a munkanélküliségi ráta tendenciájának is felfelé ível, ez azt mutatja, hogy az üres pozíciók nagyon lassan vagy egyáltalán nem töltődnek be. Ez hosszútávon egyértelműen növeli az amúgy is magas elvándorlási arányt.

A szociális mutatók negatívuma és problémafelvetése mellett, a továbbiakban a Világörökségi Listára való felvételt követő pozitívumokat vizsgálom, hiszen ezek között számos említendő példát sorakoztathatok fel. Kutatásaimat leginkább az örökségturizmus, és a gazdasági élet fellendülése köré koncentráltam.

3.3. Turisztikai desztináció marketingje

A továbbiakban bővebben is kitérek a Tokaj-Hegyalja, mint turisztikai desztináció marketingjére, ám a szorosán ehhez a térséghez kapcsolódó, s az országimázst tekintve is egyik legjelentősebb hungarikumunk, a Tokaji Aszúbor tekintetében külön kell beszélnünk az adott, egyéni marketingkonceptióról.

A marketingben gyakran alkalmazott 4P (termék, ár, értékesítés helye, promóció) a szolgáltatásokat vizsgálva elégtelennek bizonyul, hiszen legalább plusz egy tényező belép a humán erőforrás, azaz a szolgáltatást nyújtó emberek képviselésébe. Cowell megközelítése alapján az 5P alapú módszerrel sem elég hatékony, hiszen ebben az esetben még mindig vannak befolyásoló tényezők, ez alapján a fizikai megjelenés, valamint maga a folyamat is külön vizsgálatot igényel. A felsorolás első elemei leginkább az érzékszervi hatásokra koncentrálnak, legyen az termék megjelenésére, dizájnára vonatkozó jellemzők összessége. Az utóbbiak között inkább a szolgáltatásnyújtás és a vevő között létrejövő kapcsolati rendszert hivatott szemléltetni. Morrison azonban még a 7P elemeit is ki tudta bővíteni, megalkotva a 8P elméletét. Ez a marketing mix a szolgáltatások egészén is túllépve, azok csomaggá szervezését és teljes koordinálást is taglalja. Véleményem szerint ennek az együttesnek a vidéki térségek programszervezésében és komplett marketingmenedzsmentjük megalkotásában is elengedhetetlenek.

A Tokaji Aszúbor egy tökéletes példája annak, hogy miképpen érvényesülhet a marketing mix 7P elemeinek megléte. Ez a 7P mindazon marketing elemek összessége és kombinációja, melyeket ildomos felhasználnunk annak érdekében, hogy az adott termék elérje az előre meghatározott célokat a marketing területén. Összefoglalva, ez az üzleti és marketing szempontból meghozott döntések együttese, melyek egy adott termék marketingstratégiája köré koncentrálnak.

A Tokaji Aszúbor esetében a 7P elemei a következőképpen alakul:

3. táblázat: Tokaji Aszú 7P marketing mix elemei

(Forrás: saját készítés)

Termék	Ár	Értékesítés helye	Promóció	Emberi tényezők	Fizikai tényezők	Folyamat
színtelen palack	differentiált árképzés	éttermek, vendéglátóegységek	reklám	marketingszakemberek	pince, hordó	háttérfolyamatok
egyedi formavilág	széles árazási skála	hiper- és szupermarketek	személyes eladás	befektetők	pozicionáló szerep	szolgáltatás
űrtartalom elsősorban 0,5l		benzinkutak	közvetlen kapcsolat fogyasztó-és ealdó között	szőlőtermelők - kis családi vállalkozások, nagyobb üzemek		
		vinotéka, delikátszeszűzlet	tudatos, tervezett, tartós kommunikáció			

3.4. TDMSZ – turisztikai desztináció menedzsment szervezetek

A turisztikai desztináció menedzsment a nemzeti turizmusfejlesztés során alkalmazott módszer egyik alappillére. Ezen összetett rendszer célja a versenyképesség növekedésének, valamint az adott desztináció fellendülésének elősegítése. Célkitűzésben szerepel az ide látogatók élményének, elégedettségének fokozása, valamint a naprakész, aktuális információk, újítások hozzáférhetősége is. Általánosságban elmondható, hogy azon TDM szervezetek és egyéb csoportosulások, melyek a világörökségi desztinációk köré épültek, három különböző célcsoport szerint végzik tevékenységüket.

A szervezetben a belső célokért leginkább az egyesületi tagok felelnek. Ezek lehetnek vállalkozások, önkormányzatok, egyéb belső szervezetek, melyek az intézmények és civilek között hivatott a megfelelő információáramlás biztosítására. A hatékonyság elérésének első számú feltétele az, hogy az egyesületek vezetősége és munkaszervezetei azonosítani tudják magukat a tagsággal, és a tagság is azonosulni tudjon a menedzsmenttel. Ez az egyesületi menedzsmentek belső PR-kommunikációs feladata.

Természetesen emellett külső célokat is említenünk kell. Az imázsformálásban a helyi lakosság, valamint a területileg koncentrált gazdasági élet résztvevői, a látogatók, a média és egyéb független, önállóan működő szervezetek és intézmények játszanak nagy szerepet. E tevékenységek összehangolása, egyeztetése szükséges a település- és turizmusmarketing keretein belül a kívánt arculat kialakításához.

Harmadik összetevőként a hálózati célok említendők. Ebben az esetben egyfajta kooperatív jellegű összedolgozás a cél, ami a desztináción belüli és annak távolabbi peremterületein elhelyezkedő településeket illeti. Amennyiben ez megvalósul, s sikeresen működik, akkor beszélhetünk a teljes régiót átfogó, turizmusért felelős marketingstruktúráról. Az összehangolt együttműködést remekül kezdeményezi az is, hogy a a világörökségi terület TDM-egyesületei a Zemplén térségi TDM-szervezettel veszik fel a kapcsolatot, s ez által kerülhetnek be a közös együttműködésbe.

A fejlesztések irányítása mellett egyfajta összetartó funkciót lát el a TDM szervezet, hiszen a vonzerő növelése, az információáramlás szervezése, lebonyolítása, ehhez megfelelő, széles körben elérhető platformok működtetése, kulturális és gasztronómiai alapra épülő programok szervezése és lebonyolítása, borutakhoz tartozó feladatkörök ellátása is a szervezet felelőssége alá tartozik. A turizmus egészét célszerű fenntarthatóvá alakítani, hiszen hosszú távon a természet védelme, a vonzerőleltár megtartása, és a felelősségteljes működés jövedelmező. Ezenfelül a lokális gazdaságok támogatása is közvetetten a feladatcsoportokba tartozik, ugyanis a folyamatos szerveződéssel a gazdasági élet szereplői is ennek a körforgásnak részesei, a szervezet munkája elősegíti a borászatok, kisebb családi vállalkozások népszerűségét, életben maradását. A tényezők együttese, melyekért közvetve vagy közvettem a turisztikai desztinációs menedzsment szervezetek felelnek, egyidőben alakítják és használják a stratégiai tervezési eszközös összességét is. A sikerességéhez a saját, valamint a közvetlen környezet és szélesebb piac ismerete elengedhetetlen. Ennek összegzésére a SWOT analízis tökéletes célt szolgál. A vizsgálat során a négy alappillér az erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek kockázatának felsorakoztatása. Az erősségek oszlopban (4.táblázat) minden pozitív belső tulajdonság és erőforrás helyet kapott, mely a Tokaj-Hegyalja, mint turisztikai térség egészére jellemző. A gyengeségek között belső hiányosságok, korlátozások szerepelnek.

A lehetőségek alakulásában az aktuális trendek, piaci igények, a célközönség preferenciái és a külső segítségi források (támogatások, pályázatok, technológiai újítások) szerepelnek. Veszélyeknek azok a károsító tényezők számítanak, mely a szervezet vagy a projekt eredményét negatívan befolyásolják, s ennek következményei rövid vagy hosszútávon hatást gyakorolnak a térségre. (Horváth, Zoltán és Magyar-Papp, Júlia és Mókusné Pálfí, Andrea: A turisztikai térhasználat és a desztináció menedzsment összefüggései, 2016)

4. táblázat: SWOT analízis Tokaj-Hegyalja turisztikai térség vonatkozásában

(Forrás: saját szerkesztés)

SWOT analízis		
Belső tényezők	Erősségek	Gyengeségek
	Turisztikai infrastruktúra folyamatos fejlődése Nagy hírnév, országimázs építés 1000 éves szőlőkultúra, borkultusz Térség ismertségének növelése, közkedvelt turisztikai desztináció Civil szervezetek Komplex programkínálat Világörökségi cím, hungarikumok Épített és természeti kincsek sokasága	Előállítás és forgalmazás magas költségei Rendezvények aránytalan évi eloszlása Népesség elöregedése Elvándorlás Infrastruktúra fejlesztésre szorul Kisebb attrakciók nem kapnak elég figyelmet Civil szervezetek Munkahelyhiány
Külső tényezők	Lehetőségek	Veszélyek
	Nemzeti értékek eredetmegjelölése Hungarikumokat védjeggyel látják el Export növekedése Minőség iránti elköteleződés Egyél hazait, vegyél hazait irányelv megerősödése	Külföldi import termékek megjelenése Népszerűsítési csatornák nehezen elérhetőek Piaci verseny Globális felmelegedés Inflációkövető árképzés

Az analízisből egyértelműen látszik, hogy az erősségek komplexek, leginkább a turizmus köré koncentrálódtak, a csoport homogén. A másik oldal gyengeségei sokkal heterogénebbek, megjelenik a társadalmi rétegződés kérdésköre, a népességre vonatkozó adatok, infrastruktúra jellemzői is. A civil szervezetek mindkét oszlopban említésre kerültek, hiszen egyfajta pozitívumként szolgál, ha a helyi lakosság civil kezdeményezésbe kezd, s szívügyének érzi az adott komponens előre mozdítását. Ugyanakkor negatívumként is említhető, mivel a társulások ezen fajtái általában nagy tőkével és szervezeti struktúrával nem rendelkeznek, működésük kisebb mértékben, és korlátozottabb ideig biztosított, mint az általánosságban megszokott cégcsoportok, szervezetek együttműködései.

3.5. Kereskedelmi vendéglátóhelyek forgalma

Amióta Tokaj-Hegyalja a UNESCO Világörökség része lett, számos változás és fejlesztés figyelhető meg a térségben. Ezen fejlődések leginkább a turizmus fellendülését hozták el, az ide látogatók száma jelentősen megnőtt, és ennek eredményeként több szálloda, vendéglátóhely, borospince és turisztikai létesítmény nyílt a környéken. A már meglévő egységek is folyamatosan bővítették kínálati skálájukat, modernizálták és aktualizálták a szolgáltatásaik összességét. Ezenfelül megemlítendő a kulturális események sokszínűsége is. A világörökségi cím lehetőséget teremtett sok kulturális esemény és fesztivál, különböző koncertek, művészeti kiállítások és történelmi rendezvények megrendezésére is Tokaj-Hegyalján. A térségben számtalan épített örökség is fellelhető, s ezek megőrzése szintén sok figyelmet és befektetett munkát igényel. A műemlék épületek többsége, például várak, templomok és kúriák is felújításra kerültek, hogy megőrizzék eredeti szépségüket és történelmi jelentőségüket, ezzel opcionális desztinációvá válva. Az épületek kérdéskörén túlmutatva megemlítendőek a történelmi és természeti örökségvédelemre vonatkozó előrelépések is. A világörökségi címet kapó területek védelmet élveznek a történelmi és természeti örökségvédelem szempontjából. A sokaság együttese úgynevezett vonzerőleltár, mely fejlődési üteme egyenesen arányos az adott turisztikai desztinációválasztás motivációjával.

Az alábbiakban szekunder adatgyűjtésem eredménye olvasható, melyben igyekszem feltárni, hogy a fejlesztések óta miképp alakul az adott térség, jelen esetben egész Borsod-Abaúj-Zemplén megye kereskedelmi vendéglátóhelyeinek vendégforgalma.

Első mérésem alapját a vendégek száma, és a vendégéjszakák számának összefüggésében készítettem. Hoover-index segítségével a két mennyiségi ismérv közötti eloszlás százalékos aránya is feltüntetésre került.

5.táblázat: A kereskedelmi szálláshelyek forgalma

(Forrás: saját szerkesztés, KSH 2018-2022 adatai alapján)

Időszak	Vendégek száma (fő)	Vendégéjszakák száma (éj)	Vendégek számának eloszlása	Vendégéjszakák számának eloszlása	Páronkénti eltérések, %	
2018. év	489 801	1 155 217	0,257	0,257	0,019	
2019. év	487 135	1 098 125	0,256	0,244	1,149	
2020. év	263 341	642 063	0,138	0,143	-0,456	
2021. év	257 755	660 455	0,135	0,147	-1,159	
2022. év	405 789	937 685	0,213	0,209	0,447	
összesen	1 903 821	4 493 545			3,23	%
				HOOVER	1,615	%

A fenti táblázatban láthatjuk, hogy a vendégéjszakák száma a 2020-2021-es években jelentősen visszaesett, mely a Covid19-világjárvány korlátozásai miatt történt. A Hoover-index alapján a vendégszám és a vendégéjszaka eloszlásának adatai között 1.62 %-os eltérés mérhető. Ez alacsony szintű területi egyenlőtlenséget jelent.

A turisztikai fejlesztések és a vendégéjszakák között lévő kapcsolat részletes jellemzésére csak további számolások elvégzése után következtethetünk. (3.táblázat)

A második számolásom alkalmával a Hoover-index mutatói között a vendégek száma és az átlagos tartózkodási idő alakulása kapott hangsúlyt.

6. táblázat: Kereskedelmi szálláshelyekre látogató vendégek és átlagos tartózkodási idő eloszlása

(Forrás: saját szerkesztés, KSH 2018-2022 adatai alapján)

Időszak	Vendégek száma	Átlagos tartózkodási idő	Vendégek számának eloszlása	Átlagos tartózkodási idő eloszlása	Páronkénti eltérések, %	
2018. év	489801	2,4	0,257	0,200	5,727	
2019. év	487135	2,3	0,256	0,192	6,421	
2020. év	263341	2,4	0,138	0,200	-6,168	
2021. év	257755	2,6	0,135	0,217	-8,128	
2022. év	405789	2,3	0,213	0,192	2,148	
összesen	1903821	12			28,59	%
				HOOVER	14,30	%

A táblázat összesíti a 2018-2022-és évek közötti vendégek számát, és az itt eltöltött átlagos tartózkodási időt. A 2,3 körüli érték előfordulása a leggyakoribb, ez arra enged következtetni, hogy a turisztikai desztináció kínálata még mindig nem ad okot a hosszabb tartózkodásra. A Hoover index értéke 14,30%.

Összességében elmondható, hogy a Tokaj-Hegyalja világörökségi státusza jelentős pozitív hatással volt a térségre. A turizmus fellendült, a kulturális és gasztronómiai kínálat bővült, és a feltárult lehetőségek révén a helyiek gazdasági fejlődést tapasztalhatnak. A turizmusban ez megmutatkozni látszik, ám az ide látogatók kevés időt töltenek az adott desztinációban. Véleményem szerint a hely feltérképezése nem lehetséges ilyen korlátozott idő alatt, ebből következtethető, hogy a turisztikai célpont kiválasztásakor nem történik teljes, átfogó körültekintés a helyi attrakciókat illetően.

Amióta Tokaj-Hegyalja a UNESCO Világörökség része lett, számos változás és fejlesztés figyelhető meg a térségben. Ezen fejlődések leginkább a turizmus fellendülését hozták el, az ide látogatók száma jelentősen megnőtt, és ennek eredményeként több szálloda, vendéglátóhely, borospince és turisztikai létesítmény nyílt a környéken. A már meglévő egységek is folyamatosan bővítették kínálati skálájukat, modernizálták és aktualizálták a szolgáltatásaik összességét.

Ezenfelül megemlítené a kulturális események sokszínűsége is. A világörökségi cím lehetőséget teremtett sok kulturális esemény és fesztivál, különböző koncertek, művészeti kiállítások és történelmi rendezvények megrendezésére is Tokaj-Hegyalján. A térségben számtalan épített örökség is fellelhető, s ezek megőrzése szintén sok figyelmet és belefektetett munkát igényel. A műemlék épületek többsége, például várak, templomok és kúriák is felújításra kerültek, hogy megőrizzék eredeti szépségüket és történelmi jelentőségüket, ezzel opcionális desztinációvá válva. Az épületek kérdéskörén túlmutatva megemlítené a történelmi és természeti örökségvédelemre vonatkozó előrelépések is. A világörökségi címet kapó területek védelmet élveznek a történelmi és természeti örökségvédelem szempontjából. A sokaság együttese úgynevezett vonzerőleltár, mely fejlődési üteme egyenesen arányos az adott turisztikai desztinációválasztás motivációjával.

Az alábbiakban szekunder adatgyűjtésem eredménye olvasható, melyben igyekszem feltárni, hogy a fejlesztések óta miképp alakul az adott térség, jelen esetben egész Borsod-Abaúj Zemplén megye kereskedelmi vendéglátóhelyeinek vendégforgalma.

Első mérésem alapját a vendégek száma, és a vendégéjszakák számának összefüggésében készítettem. Hoover-index segítségével a két mennyiségi ismerv közötti eloszlás százalékos aránya is feltüntetésre került.

Dolgozatom megírásakor a feltételezéseim között szerepelt, hogy Tokaj népszerűsítése elsősorban fesztiválokkal, programsorozatokkal sikerült. Ennek kérdéskörét végigjárva, egyértelműen kijelenthető, hogy a felvetésem beigazolódott. Ezen turisztikai attrakció fejlődése paradoxnak mondható, hiszen a finanszírozottságában kezdi elveszíteni a súlyát, de fontossága jelenleg a legnagyobb motiváló erőként hat. Továbbá feltételeztem, hogy innovációs, technikai fejlesztés is szükséges, mely a fiatalok számára is érdekessé teszi a helyet, ötvözi a fiatalabb generációk utazási szokásait és tájékozódási módszereit. További kutatásaim remekül

bemutatják, hogy a marketing ezen vonala paradigmaváltáson megy keresztül, túllép a korábban alkalmazott módszereken.

Az elmúlt időszak jelentős egyik legjelentősebb közös turizmusmarketing-munkája a VITOUR LANDSCAPE projekt. Ez egy okostelefonokra letölthető applikáció, mely számtalan funkcióval rendelkezik. A letöltés után a telefon helyzetmeghatározásának engedélyezése szükséges, majd ezután teljes mivoltában elérhetővé válnak a funkciók. A programban több fül alatt egyértelműen megtalálható a világörökségi borvidéken fellelhető látnivalók összessége. Ezek közül a konkrét desztináció kiválasztása után egy hanglámondással és képi ábrázolással történő idegenvezetés veszi kezdetét. A térség általános ismertetése után a legfontosabb látnivalók, elérhető túraútvonalak és séták, fontos műemlékek, múzeumok által kínált lehetőségek is a felhasználó elé tárulnak. A rendszer kezdetben egy önálló szerverről és külön működő háttérscsapattal üzemelt, mára azonban nyitottá vált, így a lehetőség az összes zempléni települési és szolgáltatói csatlakozásra készen áll. Természetesen a feltöltött anyagok egy alapos szűrőprogramon futnak át, ezzel biztosítva a minőségi, információban gazdag tájékoztatást.

A rendszer a folyamatos fejlesztéseknek köszönhetően már online és offline üzemmódban is egyaránt elérhető, így nem okoz gondot az adatforgalom használatának anyagi vonzata, valamint a helyenként szakadozó térerő sem. Elérhetőek továbbá a települések térképei is. A térképpel összekapcsolt beszélő navigáció pontos, követhető. Továbbá a felületen lehetőség van egyéni bemutatkozó felületek létrehozására is, mely a borászatok, családi vállalkozások, vagy szolgáltatók számára egyfajta plusz szimpátiafaktort eredményezhet. Az adatforgalom használata esetén az egyes vendéglátóegységek, borászatok elérhetősége is szerepel, valamint a nyitvatartási ideje, aktuális nyitva/zárva státuszuk is folyamatosan frissül. A borászatok esetén a borkínálat, borskála is feltölthető.

2. kép: Guide Hand alkalmazás bemutatása

(Forrás: saját, telefonos applikációs kép)

Az alábbi fotókon látszik az említett fejlesztés kezdőoldala (*bal oldali kép*), valamint a kínálati lista (*jobb oldali kép*). A legördülő listák egyesével lenyithatóak, háttérben több adatbázis összehangolt munkáját futtatják le, s minden esetben naprakészek.

4. Következtetések, javaslatok

Következtetéseim a következők:

- A szakirodalmak, és a szekunder kutatások alkalmával bebizonyosodott, hogy a Tokaji bor felhasználásának sokrétűsége és értékesítése valóban elengedhetetlen akár az országimázs tekintetében, akár a Tokaj-Hegyalja, mint turisztikai desztináció népszerűségének fellendülésében.
- A Világörökségi listára történő felvételt követő időszak a források többségében csak pozitívumokat említ, azonban a szociális problémák tekintetében a vizsgált adatok eredménye sokkal inkább egy heterogén összképet alkot.
- Az örökségturizmus fejlesztésére és a kulturális örökségre alapozott termékfejlesztésre is jelentős összegű pénzübeli támogatás érkezett az elmúlt években, azonban ennek tendenciája a jövőben sem változhat a folyamatos fejlődés érdekében.

Javaslataim:

- Az applikáció további fejlesztése és leginkább népszerűsítése indokolt. Ezáltal a fiatalok számára is kecsegtető lehetőséget nyújtana a térség, hiszen a fiatal generációk esetében a virtuális kísézőprogram az e-turizmust és a hagyományos helyszínlátogatás élményét kapcsolná össze.
- Elvándorlás csökkentése fiatal generációk esetén
A Tokaj-Hegyalja Egyetemnek minden lehetősége adott különféle helyi kutatások, sokszínű képzések lebonyolításához. Javaslatom alapján az egyetemnek különleges, a helyi értékekre épülő programsorozatot, pályaorientációt kellene indítania, amivel a nagy tudásvágygal rendelkező, tanulni vágyó fiatalokat egyedülálló tudással gazdagítja.
- Tokaj-Hegyalja Egyetem szervezeti struktúra átformálása
Az oktatásban rejlő számtalan lehetőség kihasználása, melyekkel a munkaerőpiac összetétele is módosításra kerülhet. A képzések összességét modernizálni kellene, s olyan szakirányú továbbképzéseket biztosítani, melyek helyi szinten is perspektívát

jelenthetnének a hallgatók számára. a piaci igényekhez igazodva a térségben megjelenő hiányszakmákat betölthessék.

- Turisztikai szektor kiszélesítése

A már képzett, turisztikai szektorokban dolgozók munkakörülményei állandósulását kell elérni. A térség szezonális népszerűségére ellenére egész évben jövedelmező foglalkozáskörre alakítani a szektort. Továbbképzések, folyamatos előrelépési lehetőségek, átfogó ismeretek szerzése a cél.

5. Összegzés

Szakterdolgozatomban a Tokaj-Hegyalja térséget járom körbe az örökségturizmus témakörének vezérszálai alapján. Személyes kapcsolódásom, gyermekkori emlékeim, a térség szeretete, valamint az örökségek védelmének fontossága okán választottam a tanulmány témáját.

Előzetes információim és vizsgálódásaim alapján a dolgozatot két probléma körbejárásával kezdtem. Egyik, és legfontosabb ezek közül a térség szociális mutatóira koncentrálok. Tokaj-Hegyalja már évtizedek óta az elvándorlás problémakörével küzd. Ennek oka többek között a 2002-ben történt Világörökségi listára történő felkerülésben keresendő, hiszen az egyezménynek való megfelelésben sorakoztatott irányelvek szinte ellehetetlenítik a térségben történő nagyobb beruházásokat, vállaltok, és egyéb munkahelyteremtő kezdeményezések létjogosultságát. Kutatásomban is nyilvánvalóvá válik, hogy a térség fellendülését leginkább a jól koordinált marketingmenezsment eredményezi, Célkitűzéseim között szerepelt, hogy a népszerűsítés elemeinek vizsgálata teljes képet adjon a térségben található turisztikai attrakciók, lehetőségek sokaságáról. Továbbá célként fogalmazódott meg a megfelelő közlési csatornák megtalálása is.

Saját vizsgálódásaimat leginkább ezek összegzésére és pontos megismerésére koncentráltam. Elkészítettem egy Beveridge-görbét, mely a munkanélküliségi ráta és az üresedési arány összevetésére szolgált a 2001-2022-es időintervallumban. A lokációs hányados alapján pedig a munkanélküliség arányának koncentrációja szemléltethető.

Alkalmaztam a Hoover-indexet a kereskedelmi szálláshelyek forgalmának, és a vendégek átlagos tartózkodási idejének mérésére. Ennek segítségével párhuzamot vontam a részletesen vizsgált turisztikai fejlesztések, és a térség turisztikai desztinációként történő választása között. A legjelentősebb turisztikai termék, vagyis a Tokaji Aszúbor mintáján elkészítettem a marketing mix 7P szerinti modelljét. A Tokaj-Hegyalja turisztikai desztináció egészét pedig SWOT analízissel elemzési technikáját is alkalmaztam.

Következtetéseim soraiban listáztam a dolgozatomban főbb területeinek részletes kutatása alapján kapott eredményeket, majd javaslatokat fogalmaztam meg a turisztikai térség vonzerőleltárának kiszélesítésére, annak sokszínűségének megőrzésére, valamint egy újító jellegű, az oktatás fontosságát is számba vevő marketingkoncepcióval átszőtt feltételezésemmel zártam a kutatásomat.

6. Irodalmi jegyzék

1. FRISNYÁK S. (szerk.) 1977: Magyarország földrajza. Tankönyvkiadó, Budapest
2. PROHÁSZKA, 1960
3. Puczkó L. - Rátz T., 2002
4. SZABÓ J. 2012.
5. PROHÁSZKA, 1960
6. HUMAN-EU, szakmai Konzorcium Önkormányzati Képviselő-testületi határozatok 34/2005
7. FRISNYÁK S. (szerk.) 1977: Magyarország földrajza. Tankönyvkiadó, Budapest
8. Virág Ágnes: A turisztikai együttműködés szerepe A Tokaji Borvidéken, 2017
9. Koncz Gábor: Tokaj-Hegyalja kulturális és borturizmusa, 2002
10. Grabarits István: szőlő és a bor előfordulása a régi gyógyszerkincsben
11. Dankó László, Tóth Zsófia: A Tokaji borvidék turizmus-fejlesztésének marketing támogatása, 2021
12. Dankó László: Konferenciakötet Az Eszterházy Károly Egyetem Turizmus Tanszék alapításának 10. évfordulója alkalmából
13. Bartha Eszter-Sipos Adrienn: A világörökségi cím és térségfejlesztési hatásainak összefüggései a tokaj-hegyaljai borvidéken
14. Tokaj-Hegyalja, Taktaköz, Hernád-völgye Idegenforgalmi és Kulturális Egyesület, Pozicionálási és versenyképességi stratégia, 2011
15. Zentai András: A hungarikumok és a körük szerveződő rendezvények Magyarországon és külföldön, 2015
16. Dankó László: Tokaj-Zemplén desztináció kulturális örökségturisztikai és marketing koncepciója, 2017
17. Horváth, Zoltán és Magyar-Papp, Júlia és Mókusné Pálfi, Andrea: A turisztikai térhasználat és a desztináció menedzsment összefüggései, 2016
18. Magyar Közlöny, 2017, www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK17025.pdf
19. UNESCO, 1972: Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, www.whc.unesco.org/en/conventiontext)
20. OIV - <https://www.oiv.int/what-we-do/statistics>
21. KSH – <https://www.ksh.hu/stadat>
22. NJT - <https://njt.hu/>
23. <http://lexikon.katolikus.hu/A/aqua%20reginae%20Hungariae.html>

24. <https://uzletem.hu/kereskedelem/a-tokaji-bor-kivonat-alkalmazasa-a-borapolasban>
25. <https://bor.hu/borregiok/tokaji-borvidek#terulete-es-elhelyezkedese>
26. <http://vinopedia.hu/tokaji-borvidek>
27. <https://winefolly.com/deep-dive/the-story-of-tokaji-wine/>
28. <http://www.rakocziroute.com/>
29. http://real.mtak.hu/103049/1/DL_Turizmus_tanszek_konf_kotet.pdf
30. <https://agraragazat.hu/hir/keszul-magyarorszag-eredetmintazati-borterkepe/>, 2015-2019.kormany.hu
31. <https://agraragazat.hu/hir/keszul-magyarorszag-eredetmintazati-borterkepe/,2015-2019.kormany.hu>
32. <https://tokajkultura.hu/>
33. https://www.palyazat.gov.hu/interreg_kozossegi_kezdemenyeyes
34. https://www.tokaj-turizmus.hu/media/gallery/3/2/files/tthe_pozicionalasi_es_versenykepessegi_strategia.pdf
<https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/f122a8b5-7dac-41a2-933a-627c79c783fb/content34>

7. Táblázatok és ábrák jegyzéke

Képek:

1. kép: Szófelhő a borban található, az egészségre pozitív hatást gyakorló összetevőkről és jótékony hatásokról (11.o)
2. kép: Tour Guide telefonos alkalmazás képernyőfotói (39.o)

Táblázatok:

1. táblázat: Tokaj-Hegyalja szőlőtermelésének és a szőlővel beültetett területeinek nagysága (14.o)
2. táblázat: Bormérleg ábrázolása 2018-2022-es évekre vonatkozóan (18.o)
3. táblázat: Tokaji Aszú 7 P alapú marketing mix táblázata (31.o)
4. táblázat: Tokaj turisztikai desztinációja SWOT-analízis alapján (33.o)
5. táblázat: Borsod-Abaúj-Zemplén megye kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma és vendégéjszakák alakulása 2018-2022 között, Hoover-index (35.o)
6. táblázat: Borsod-Abaúj-Zemplén megye kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmának és átlagos tartózkodási idejének összevetése 2018-2022 között, Hoover-index (36.o)

Diagram:

- 1.diagram: Beveridge-görbe, a munkanélküliségi arány és a betöltetlen álláshelyek mérése (29.o)

Folyamatábra:

- 1.folyamatábra: Turisztikai termékfejlesztés kapcsolatának rendszere (25.o)